

БРАНИСЛАВ ШЕВАРЛИЋ – ЖИВОТ И ДЕЛО

МИОДРАГ ДАЧИЋ¹ и НАДЕЖДА ПЕЈОВИЋ²

¹*Астрономска опсерваторија, Волгина 7, 11060 Београд, Србија*
E-mail: mdacic@aob.rs

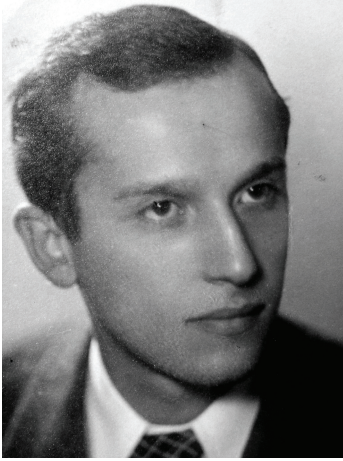
²*Математички факултет, Студентски трг 16, 11000 Београд, Србија*
E-mail: nada@matf.bg.ac.rs

Резиме: Професор др Бранислав М. Шеварлић почиње да се бави астрономијом по дипломирању и одслужењу војног рока 1937. године и у овој струци остаје активан практично до краја живота. На Астрономској опсерваторији у Београду био је суоснивач двеју научних група: Групе за тачно време и Групе за праћење промена географске ширине. Ту се средином шездесетих година прошлог века укључио у област фундаменталне астрометрије и руководи Групом за релативне координате до 1972. Што се тиче универзитетске каријере, још 1939. почиње да ради на Филозофском факултету као асистент за астрономију. На Геодетском одсеку Грађевинског факултета држи предавања из позиционе астрономије од 1948. године, где је 1961. изабран за редовног професора геодетске астрономије. Почев од 1964. као редовни професор на Природноматематичком факултету Универзитета у Београду, држи предавања из астрономије све до пензионисања 1980. године.

1. КРАТКА БИОГРАФИЈА

Професор др Бранислав М. Шеварлић рођен је 28. јуна 1914. године у Београду, где је завршио основну и средњу школу. Од 1932. студира на Филозофском факултету Универзитета у Београду и са одличним успехом дипломира 1936. на групи за а) Теоријску математику, б) Рационалну и небеску механику и в) Астрономију.

Са двадесет три године, после дипломирања и након одслужења војног рока, Бранислав Шеварлић 1937. долази на Астрономску опсерваторију у Београду као астрономски опсерватор. Овде са осталим сарадницима обавља разне послове под руководством професора Мишковића, ондашњег директора Опсерваторије. Овај запажа жустрог, виспреног младог човека и узима га за помагача у администрацији. Млади Шеварлић је, уз калкулаторске и астрономске радове, једно време и секретар Опсерваторије.

Слика 1: Бранислав М. Шеварлић, фотографија из личног досијеа на АОБ.

Средином 1950. поверено му је руковођење Службом за праћење промена географске ширине. Захваљујући његовом залагању и резултатима које постиже са својим сарадницима, Опсерваторија улази у Међународну службу поларног кретања. Својим монографијама и докторском дисертацијом, коју брани 1960. године, даје значајан допринос испитивању промена ширине.

Руковођење Групом за релативне координате званично преузима 1963. године и почиње да се бави задацима фундаменталне астрометрије. Организује испитивање делова и мерних прибора Београдског меридијанског круга и учествује у првим посматрањима на овом инструменту. Касније се на Меридијанском кругу добија седам посматрачких каталога, од којих неки представљају, у датом моменту, вредан астрономски резултат.

Што се тиче универзитетске каријере професора Шеварлића, он је још 1939. постао асистента за астрономију на Филозофском факултету Београдског универзитета. Иза рата, када је основан Геодетски одсек на Грађевинском факултету, Бранислав Шеварлић се јавља на конкурс за предавача позиционе астрономије која се слушала на четвртој години студија. Године 1948. почиње са предавањима, од 1953. као доцент, од 1957. као ванредни професор, а 1961. је изабран у звање редовног професора за геодетску астрономију на Грађевинском факултету. Иначе, 1964. године постао је редовни професор за астрономију на Природноматематичком факултету Универзитета у Београду, одакли је отишао у пензију 1980. И после тога наставља педагошку и истраживачку активност све до краја живота 10. марта 2001. године.

Кроз школу професора Шеварлића прошле су генерације астронома, а његовог имена се сећају многобројни студенти, ђаци и заљубљеници који из ових или оних разлога бивају окренути астрономији. Поред стручних и научних радова, професор Шеварлић је написао неколико уџбеника, више књига и многобројна штива која популаришу астрономску науку. Од 1937. године, када са неколицином коаутора потписује први рад, па до 1997, када излази "*Астрономски атлас 2*", пролази пуних шездесет година.

Професора Бранислава М. Шеварлића памтимо као свестрану личност, ерудиту и ненадмашног наратора. У његовим текстовима очигледна је тежња да се негује језик, да се истакне његова лепота, да се мисао што тачније искаже, да се што боље представи астрономска наука. И дан-данас један астроном треба да има при руци универзитетски уџбеник "*Општа астрономија*" који је написао са професором Захаријем Бркићем. Не само да

би се присетио неке дефиниције или проверио заборављену формулу, већ и да би решио неку своју језичку недоумицу.

Слика 2: *Посета совјетских астронома Београдској опсерваторији септембра 1957. године. Слева на десно: Б. М. Шеварлић, Ђ. Телеки, П. М. Ђурковић, Е. Р. Мустел, Ј. Митић, М. С. Зверјев, М. Б. Протић, З. М. Бркић, Ј. Дачић и В. Оскањан. Две особе у позадини нису астрономи.*

2. НАУЧНОИСТРАЖИВАЧКА ДЕЛАТНОСТ

По доласку на Београдску астрономску опсерваторију Шеварлић се укључује у ондашње њене активности као астрономски опсерватор, чиновнички приправник. Све до рата је радио на астрономским ефемеридама и таблицама, посебно на Наутичком годишњаку и Годишњаку нашег неба. Већ 1939. је започео са радом у Меридијанској часовној служби. Године 1942. и 1943. бавио се посматрањима и обрадом посматрања планетоида и комета. Од 1947. отпочиње прва одређивања географске ширине на Београдској опсерваторији, заједно са Пером Ђурковићем и Захаријем Бркићем. Фактички, њих тројица организују Службу промене географске ширине, а паралелно са тим раде и на прецизном одређивању географске дужине Београдске опсерваторије. Као круна његовог интензивног бављења астрономским одређивањем географске ширине јављају се две монографије и докторска дисертација.

Монографија „*О проблему промене ширина и кретања тренутног пола ротације на површини Земље*“ (Ševarlić, 1957) садржи исцрпну библиографију радова који се односе на кретање Земљиних полова, почев од 1750. па све до 1957. године. О значају и актуелности ове монографије говори податак да је предговор, а такође и допуну библиографије дао француски научник руског порекла Никола Стојко (Николај Михајлович Стојко), дугогодишњи руководилац Службе времена Париске опсерваторије и Међународног бироа за време (ВИН).

У првом делу монографије дате су теоријске основе проблема: од лунисоларне прецесије и астрономске нутације, преко слободне нутације Земље, затим, принудне нутације и непериодичних померања Земљиних полова, све до неполарних варијација географских координата.

У другом делу су најпре приказана одређивања варијације ширина пре међународне кооперације и резултати њихове анализе. Посебно су анализирани резултати Међународне службе ширине и дата емпиријска анализа неполарних варијација ширина, као и њихове прогресивне варијације. Дат је, такође, осврт на допринос појединих опсерваторија и на нове радове у овој области.

Трећи део, библиографија радова у вези промена ширине и кретања Земљиних полова, садржи 1435 библиографских јединица, а заједно са допуном др Николе Стојка садржи укупно 1761 јединицу.

Слика 3: Б. М. Шеварлић у Бироу Службе ширине Астрономске опсерваторије у Београду (децембра 1959. године).

Ова монографија је изазвала велико интересовање у ондашњим круговима астронома који се баве позицијском астрономијом, што се види и из податка да у библиотечком магацину Београдске опсерваторије не постоји више ни један њен слободан примерак.

У монографији „Промене географске ширине Астрономске опсерваторије у Београду од 1949.0 – 1957.0“ (Ševarlić, 1960) научно су размотрена и обрађена посматрања обављена од 1949. до 1957. године на Астрономској опсерваторији у Београду.

Обрада је садржала подробну анализу константи инструмента, микрометра и Талкотових либела, испитивање грешака деклинација и сопствених кретања посматраних звезда и извођење низа неполарних систематских утицаја, као и њихово елиминисање из вредности ширина. Затим су дате вредности тренутних ширина, а такође средње дневне и средње месечне вредности ширине ослобођене свих познатих систематских утицаја. Најзад, извршена је анализа тачности посматрања и изведених резултата. Дата је крива промена ширине Астрономске опсерваторије добијена из самих посматрања у обрађиваном раздобљу и, посебно, из међународних координата тренутног пола Земљине ротације.

Слика 4: На Хвару фебруара 1961. професор Шеварлић објашњава шта је то помрачење. Иза Бранислава Шеварлића је Родољуб Чолаковић, а следе, у првом реду, слева на десно: Ђорђе Телеки, Владимир Бакарић и Иван Рибар.

Овим радом је, с једне стране, указан пут за још детаљнију анализу предстојећих посматрања која обухватају период Међународне геофизичке године и Међународне геофизичке сарадње (1957.0 – 1960.0), што је био први крупнији наредни задатак Службе ширине. С друге стране, створена је солидна основа за испитивање законитости систематских поларних и неполарних утицаја на ширину Београдске опсерваторије у наведеном периоду (1949 – 1957).

У докторској дисертацији „Прилог испитивању промена географске ширине Београда“ (Ševarlić, 1961), која је објављена као посебна публикација, професор Шеварлић указује на сву сложеност проблема кретања Земљиних полова. Историјски осврт на проблем садржи истраживања слободне и принудне нутације, као и приказ неполарних промена ширине, које су представљене z-чланом, тзв. Кимуриним чланом. Овде треба напоменути да је касније утврђено да овај члан зависи, између осталог, и од изабраног програма звезда, тј. од грешака њихових координата.

У другом делу дисертације испитиване су поларне промене географске ширине Београда (период од 1949.0 до 1957.0). Изведене су тоталне промене географске ширине, утврђена Чендлерова периода, раздвојене годишња и полугодишња периода и дате су координате пола изведене из посматрања на Београдској опсерваторији.

Трећи део је посвећен испитивањима неких неполарних промена географске ширине Београда. Анализирана је промена резидуа географске ширине у току године и у току дана, зависност од временског интервала од заласка Сунца до средњег тренутка посматрачке серије, зависност од зенитне даљине посматраних звезда, као и утицај брзине и правца ветра на резултате ширинских одређивања.

Докторска дисертација Бранислава М. Шеварлића дала је неколико вредних резултата: утврђени су месни неполарни утицаји, издвојене су периоде промена ширине, односно, Чендлерова, полугодишња и годишња периода, а посебно је издвојен утицај брзине и правца ветра. Све ово нам говори о проблемима и тешкоћама са којима су се сучељавали астрономи средином двадесетог века при одређивању кретања Земљиних полова. Професор Шеварлић је овде дао и поступак за брзо одређивање координата пола из посматрања на једној ширинској станици.

Посебно треба указати на вредност константе аберације коју је он извео из београдских ширинских посматрања. Ондашња вредност ове константе је износила 20.47 лучних секунди. С обзиром да је из београдских посматрања добио вредност 20.52, он инсистира да се вредност константе аберације подигне бар на 20."50. Знамо да вредност ове константе у систему астрономских константи IAU (1976) износи 20."49552.

Слика 5: У дому Зверјевих на Пулковској опсерваторији. До Бранислава Шеварлића је Елизабета Михајловна, супруга професора Зверјева, а до ње професор Митрофан Степанович Зверјев.

Слика 6: Бранислав Шеварлић на тргу испред Зимског дворца у Лењинграду (Санкт Петербургу) 1963. године.

Професор Шеварлић, поред посла који се односи на проблеме промена географске ширине, од 1963. године води Групу за релативне координате Београдске опсерваторије, чиме прелази на терен фундаменталне астрометрије. Почетком 1965. потпуно се посвећује овој области као руководиоца Групе за релативне координате. Тих година је, по сопственом казивању, више пута боравио на Пулковској опсерваторији где се усавршавао код професора М. С. Зверјева и А. А. Немира.

Слика 7: Са В. А. Кратом, директором ГАО АН СССР у Пулковоу, на Београдској железничкој станици децембра 1969.

Резултат његовог бављења фундаменталном астрометријом је опус *Epitome Fundamentorum astronomiae* у три дела, којим се обухватају сва астрометријска одређивања, како положаја звезда, тако њихових паралакси, сопствених кретања и радијалних брзина.

У првом делу, *Epitome фундаменталне астрономије I – каталози звезданих положаја* (Ševarlić and Teleki (eds), 1978), дата је листа каталога са положајима звезда који су одређивани из оптичких посматрања помоћу класичних астрономских инструмената. Листа је позамашна и садржи 2087 јединица. На почетку листе је каталог деклинација које је радио Еудокс у првој половини IV века пре наше ере, па каталог деклинација Аристила и Тимохариса сачуван у Птолемајевом АЛМАГЕСТУ, а затим следи Хипархов каталог латитуда и лонгитуда. Овде су наведени, практично, сви каталози звезданих положаја, било да су посматрачки, изведени, или фундаментални (последњи фундаментални каталог који је ушао у списак је FK4). Иначе, списак се завршава каталозима из седамдесетих година двадесетог века.

Слика 8: Конгрес математичара, физичара и астронома Југославије у Новом Саду 1975. године (Астрономска секција). У првом реду: Бранислав Шеварлић, Вера Ерцег и Јелена Молоградов – Турин. У другом реду скраја је Александар Томић. Иза су пољски астроном Јиржи Бем и сарадник АОБ Милорад Ђокић.

Слика 9: Предавање на Астрономској секцији Конгреса у Новом Саду 1975. Наспрам професора Шеварлића седи Софија Саџаков.

Други део, *Епитоме фундаменталне астрономије II – фотографски каталози, атласи, мапе и карте звезданих положаја* (Teleki and Ševarlić (eds), 1982), садржи списак каталога положаја звезда одређених фотографским путем. На првом месту је каталог са 48 звезда који су обрадили Хјумасон и Цвики и дали положаје за средњу епоху 1855.0. И овде су последњи каталози из седамдесетих година прошлог века, а листа садржи 140 јединица. Посебно је дата библиографија звезданих атласа, мапа и карата и има 261 јединицу.

У трећем делу, *Епитоме фундаменталне астрономије III – паралаксе, сопствена кретања и радијалне брзине* (Teleki and Ševarlić (eds), 1990), најпре имамо списак каталога и чланака о паралаксама звезда (763 јединице). Затим, ту је библиографија каталога и чланака о сопственом кретању (1617 јединица) и, на крају, библиографија каталога и чланака о радијалним брзинама.

3. ПЕДАГОШКИ РАД И ПОПУЛАРИЗАЦИЈА НАУКЕ

За поребе наставе на Грађевинском факултету у Београду професор Шеварлић преводи са руског уџбенике *Сферна и општа астрономија* К. А. Цветкова и И. Ф. Полака и *Практична астрономија* С. Н. Блажка. Обе књиге су штапане 1952.године. Заједно са Захаријем Бркићем почиње да пише уџбеник *Геодеска астрономија I*, која излази из штампе 1963. После тога исти аутори припремају уџбеник *Општа астрономија – основе класичних астрономских дисциплина* (Шеварлић и Бркић, 1971), чије се друго издање појављује 1981. године.

Ова књига представља знатно проширење *Геодеске астрономије I*. У њој су обрађене основе класичних астрономских дисциплина: сферне, практичне и теоријске астрономије, небеске механике и основе астрономске и физичке геодезије. Била је намењена студентима друге године астрономске групе на Природноматематичком факултету, а такође и будућим професорима астрономије у средњим школама, пружајући им солидна општа знања из овог предмета.

У уводном делу дата је подела астрономске науке на појединачне специфичне области, затим кратак преглед историјског развоја астрономије, као и подаци који се односе на развој астронаутике закључно са 1969. годином.

Глава прва садржи основе сферне астрономије. Почиње се са привидном дневним кретањем небеске сфере, дефинисањем координатних система, извођењем основних образаца сферне тригонометрије, претварањем координата и рачунањем карактеристичних положаја небеских тела. Одељак о привидном годишњем кретању Сунца приказује последице овог кретања, дефинише мере за време, даје везе између временских система и укратко даје инструкције за одређивање изгледа звезданог неба у разна доба године. Три одељка су посвећена привидном Месечевом кретању око Земље,

календарима и хронологији и привидном кретању планета, комета, метеорских ројева и метеора. У одељку о појавама које привидно мењају положаје небеских тела обрађена је астрономска рефракција, паралакса небеског тела, аберација светлости, прецесија, нутација и сопствено кретање звезда.

Глава друга је посвећена основама практичне астрономије. У првом одељку се говори о развоју астрометријских инструмената, о часовницима, хронометрима и хронографима, о мерним органима астрономских инструмената, о разним астрометријским инструментима и њиховој употреби. Одељак се завршава приказом нових инструмената и астрономских опсерваторија. У другом одељку дате су методе за одређивање азимута правца, географске ширине, стања часовника и географске дужине. Посебно су издвојене методе за одређивање екваторских координата звезда, па се одељак завршава звезданим каталозима и фундаменталним астрономским константама.

Глава трећа у три одељка даје основе теоријске астрономије. Транслаторно кретање почиње са Коперниковим хелиоцентричним системом света и Кеплеровим законима, па нас преко правих кретања чланова Сунчевог система и елемената планетских путања доводи до путања вештачких Земљиних сателита. Што се тиче ротационог кретања, упознајемо се са утицајем ротације на Земљин облик и њену гравитацију, са елементима ротације Сунца и планета и са Месечевим ротационим кретањем и његовом либрацијом. У трећем одељку се разматрају помрачења Сунца и Месеца, помрачења Јупитерових сателита, окултације небеских тела Месецом и пролази Меркура и Венере испред Сунчевог диска.

Глава четврта, посвећена основама небеске механике, бави се извођењем Њутновог закона гравитације, Кеплерових закона кретања, проблемом два, три и више тела. На основи тога разматрају се поремећаји Месечевог кретања и поремећаји планетских путања. Следи параграф о открићима Урана, малих планета, Нептуна и Плутона и даје се објашњење појаве плиме и осеке. На крају се указује на одступања у Месечевом кретању која се не могу објаснити Њутновим законом гравитације, као и на померање перихела Меркурове путање.

Глава пета, основе астрономске и физичке геодезије, у првом одељку, који садржи основе астрономске геодезије, упознајемо се са Земљиним обликом, мерењем димензија Земље, триангулацијом, нивелманом, одређивањем Земљиног сфероида, употребом вештачких сателита за одређивање облика Земље, одређивањем геоида астрономско-геодетским методом, снимањем земљишта, картографским пројекцијама и израдом планова и карата. У другом одељку, који се односи на физичку геодезију, упознајемо се са променама силе теже на Земљиној површини, гравиметријским инструментима, астрономско-гравиметријским одређивањем геоида, кретањем Земљиних полова, плимом и осеком Земљине

коре, масом, физичком грађом и хемијским саставом Земљине коре и језгра. Одељак се завршава развитком Земљине коре и Земљином старошћу.

На крају се даје преглед појмова и имена и, посебно, литература.

Професор Шеварлић је сам или са другим коауторима учествовао у припреми више уџбеника астрономије по наставним плановима за средње школе (треба напоменути да је био истакнути борац за поновно увођење астрономије у наше школе), али бисмо овде издвојили „помоћни уџбеник“ *Астрономски атлас за ученике основне и средњих школа* (1972), који је урадио заједно са Софијом Сацаков. Полазећи од тога да се главни појмови морају осветлити сликом како би се брже и лакше разумели и научили, у атласу су дате многобројне илустрације са кратким објашњењима. Самим тим представљају успешну допуну уџбеничке грађе коју ученици треба лакше и са интересовањем да читају. У књизи је материјал распоређен у четрнаест поглавља и углавном истим редом као у ондашњем наставном плану и у уџбенику.

После уводног дела књиге, следе поглавља о астрономским инструментима, астрономским опсерваторијама и знаменитим астрономима. Све ово је богато илустровано цртежима и фотографијама, тако да је интересантно и за оне особе које чак и нису велики поклоници астрономске науке.

Посебан део, који у потпуности одговара називу књиге, садржи цртеже и карте звезданог неба. На картама су назначена поједина сазвежђа, а дају се и цртежи из старих књига на којима су представљени њихови називи везани за митолошке теме и имена.

Неколико наредних поглавља приказују Земљина кретања, Земљин облик и величину, Месец, кретање планета, планете, комете и метеоре. Једно поглавље је посвећено Сунцу и једно поглавље звездама. Иза тога је поглавље о космогонији и кратак текст са знаком *поглед у будућност* у коме се указује на буран развој астрономске науке.

У каталогу небеских тела имамо податке о великим планетама, наводе се главни ројеви метеора, дају се подаци о петнаест најсјајнијих звезда, подаци о променљивим и двојним звездама, о сјајнијим звезданим јатима и о маглинама и галаксијама.

На крају је тумач важнијих појмова са кратким и врло информативним текстом. Све у свему, читалац или ученик може да се упозна са основама астрономске науке на веома лагодан начин, где његову пажњу плене цртежи и пажљиво одабране фотографије.

По одласку у пензију професор Шеварлић не прекида своје активности. Шта више, сад има довољно времена да заврши посао који је давно планирао и отпочео ранијих година, па се тако појављује *Историја астрономске науке*

Слика 10: Свечана седница (5. априла 1996. године) на којој је професору Шеварлићу додељена награда за допринос развоју Астрономске опсерваторије. У првом реду: М. Бокић, Ј. Милоградов – Турин и Б. М. Шеварлић.

Слика 11: Добитници годишње награде Астрономске опсерваторије у Београду за 1995. годину. Слева на десно: Зоран Кнежевић, Бранислав М. Шеварлић, Милан С. Димитријевић и Љубинко Игњатовић

од Њутнова доба до наших дана (1986). Писана као универзитетски уџбеник, ова књига је намењена, првенствено, студентима астрономије, али и свима који се баве овом науком или су за њу само заинтересовани. Она је наставак Миланковићеве **Историје астрономске науке од најстаријих времена до 1727.** У наслову књиге истакнуто је историјско раздобље које она покрива. Наравно, нису дати сви резултати и ситнија открића која су утрла пут каснијим значајним, па и епохалним открићима. Како аутор каже: „...у књизи (је) учињен колико се могло пажљивији избор, али само избор из многих открића и теорија, а растерећена је и свих техничких појединости и формула које се уче другде.“

Глава прва даје преглед основних радова који су довели до бурних астрономских открића у последњих неколико векова. У првом одељку се говори о изградњи нових и моћних инструмената; у другом о радовима на фундаменталној астрометрији и формирању звезданих каталога; у трећем о примени астрометрије у геодезији и морепловству; у четвртном одељку о изучавању Земљине ротације; у петом о истраживањима у области сферне астрономије (рефракција, паралакса, аберација, нутација, сопствена кретања звезда).

Глава друга говори о развоју теоријске астрономије и небеске механике. Почиње са прегледом радова Њутнових следбеника, па преко рачунања путањских елемената и открића до тада непознатих чланова Сунчевог система, доводи нас до радова на звезданој динамици и рачунања путања вештачких сателита и космичких бродова.

Глава трећа је посвећена оснивању и развоју звездане астрономије. Од првих корака изван Сунчевог система идемо ка двојним звездама, звезданим јатима, планетним маглинама, звезданом систему. Затим корачамо ка изучавању Млечног пута, ка открићу и изучавању галактичке ротације, да бисмо преко радио-астрономије звезда стигли до открића пулсара.

Глава четврта приказује оснивање и развој астрофизике и подељена је на четири одељка. Први одељак се бави фотометријским, полариметријским и радиометријским изучавањем тела Сунчевог система, а други изучавањем Сунца, најпре путем фотографије, потом спектроскопије, па се долази до изучавања Сунчеве унутрашњости. Трећи одељак приказује истраживања у галактичкој астрофизици, а четврти у вангалактичкој астрофизици. Ова глава се завршава открићем позадинског зрачења.

Глава пета у првом одељку приказује истраживања у космогонији од постанка планета до развоја галаксија, а у другом одељку истраживања у космологији од стационарног модела Васионе до модела нехомогене и анизотропне Васионе.

Књига после овога садржи три прилога. Аутор првог прилога *Хронологија значајних догађаја у астрономији* је професор Бранислав Шеварлић. Други прилог *Хронологија ванатмосферских истраживања Васионе* је припремио Рајко Петронијевић. Трећи прилог *Преглед историје астрономије у југословенским земљама* написао је Ненад Јанковић.

На крају књиге је именован преглед књиге и прилога, као и списак литературе.

Професор Бранислав М. Шеварлић је велики део свог времена посветио популаризацији астрономске науке и као универзитетски наставник и као један од оснивача Астрономског друштва Руђер Бошковић и као дугогодишњи члан Уређивачког одбора часописа „Васиона“ који ово друштво издаје.

Поред низа популарних предавања у школама, предузећима, фабрикама и посебно на Коларчевом народном универзитету, написао је велики број чланака који обично читаоца воде кроз Сунчев систем, кроз Галаксију и кроз Васиону. По речима самог професора Шеварлића најдражи су му били чланци: „Шта су астрономи открили у другим наукама“, „Шта су неастрономи открили у астрономији“, „Грешке и заблуде професионалних астронома“ и „Велики астрономи постали од аматера“.

Слика 12: Са Миланом Јеличићем, секретаром Астрономског друштва „Руђер Бошковић“ (априла 1996. године).

Ширина интересовања професора Шеварлића и велики број текстова из разних области астрономије, које пише као популаризатор астрономске науке, може се видети прегледањем списка његових објављених радова и чланака.

За свој самопрегوران рад професор Шеварлић је више пута награђиван. Одликован је Орденом рада са црвеном заставом, али најдража награда била је Плакета коју му је доделио Коларчев народни универзитет.

Београдска опсерваторија му се одужила на тај начин што је на свечаној седници 5. априла 1996, поводом дана ове научне установе, добио награду за допринос развоју Астрономске опсерваторије.

4. ОБЈАВЉЕНИ РАДОВИ И ЧЛАНЦИ

Аутори овог приказа живота и дела професора Бранислава М. Шеварлића нису имали довољно елемената да сачине комплетан списак његових стручних и научних радова, као ни објављених популарних текстова. Зато овде користе списак који су дали С. Саџаков и Б. Јовановић (1999) у *Српском астрономском журналу*. Тај списак је претрпео незнатне измене и допуне после провере у расположивом материјалу.

Djukanović, S., Chevarlitch, B., Mitrinović, R.: 1937, *Éléments des orbites circulaires (suite)*, *Bull. Obs. Astron. Belgrade, Vol. II, 5, 26*

Mitrinović, R., Djukanović, S., Chevarlitch, B.: 1937, *Éléments des orbites circulaires (suite)*, *Bull. Obs. Astron. Belgrade, Vol. II, 6, 30*

Chevarlitch, B. M.: 1938, *Tables d'interpollation pour les éphémérides approchées (de 8 en 8 jours) des petites planètes*, *Bull. Obs. Astron. Belgrade, Vol. III, 12, 45 – 47*

Ševarlić, B.: 1941, *Observations méridiennes en décembre 1939 faites à l'instrument de passage (de 110 mm) du Service de l'heure*, *Bull. Obs. Astron. Belgrade, Vol. V, 3-4, 11*

Ševarlić, B., Brkić, Z.: 1941, *Observations méridiennes en novembre 1940 faites à l'instrument de passage (de 100 mm) du Service de l'heure*, *Bull. Obs. Astron. Belgrade, Vol. V, 11-12, 29*

Schevarlitsch, B. M.: 1941 – 1944, *Beobachtungen der kleinen Planeten und Kometen, Zirkular des Astronomischen Rechen-Institut, Beobachtungs-Zirkular der Astronomischen Nachrichten*

Š., B. M.: 1945, *Potpuno Mesečevo pomračenje od 19 decembra 1945*, *Astron. i meteorol. Saopštenja, Astronomska Opservatorija Beograd, 2, 2 – 3*

Brkić, Z. M., Ševarlić, B. M.: 1946, *Longituda astronomske opservatorije – izvođenja polazne vrednosti*, *Astron. i meteorol. Saopštenja, Astronomska Opservatorija Beograd, 3, 10 – 15*

Brkić, Z. M., Ševarlić, B. M.: 1946, *Ispitivanje hronografa sa pet pera Astronomske opservatorije*, *Astron. i meteorol. Saopštenja, Astronomska Opservatorija Beograd, 4, 3 – 9*

Набоков, М. Е. и Воронцов-Вељаминов, Б. А. (превод са руског и редакција: М. Б. Протић, Ф. Доминко, Б. М. Шеварлић, П. М. Ђурковић и З. М. Бркић): 1946, *Астрономија за ученике средњих школа*, Просвета, Београд, 213 стр.

Друго издање: 1947,
 Треће издање: 1949,
 Шеварлић, Б.М.: 1947, О планети на којој живимо, Просвета, Београд, 52
 стр.

Paunović, Lj. V., Ševarlić, B. M.: 1947, О једном новом уређају за
 одржавање сталне температуре у часовној kabini Астрономске опсерваторије,
Astron. i meteorol. Saopštenja, Astronomska Opservatorija Beograd, **5**, 9 – 13

Š., B. M.: 1947, Beleške i osvrti, *Astron. i meteorol. Saopštenja, Astronomska
 Opservatorija Beograd*, **5**, 25

Đurković, P. M., Ševarlić, B. M. Brkić, Z. M.: 1948, Progresivna greška
 mikrometarskog zavrtnja zenit – teleskopa Астрономске опсерваторије, *Astron. i
 meteorol. saopštenja, Astronomska Opservatorija Beograd*, **6**, 1 – 21

Brkić, Z. M., Ševarlić, B. M.: 1948, О употреби zenitskih serija pri određivanju
 vremena iz meridijanskih prolaza zvezda, *Astron. i meteorol. saopštenja,
 Astronomska Opservatorija Beograd*, **6**, 27 – 30

Лебедински, И. А. (превод са руског Б. М. Шеварлић): 1948, У свету
 звезда, Просвета, Београд, 52 стр.

Воронцов-Вељаминов, Б. А. (превод са руског Б. М. Шеварлић): 1948,
 Шта прича зрак светлости, Просвета, Београд, 41 стр.

Š., B. M.: 1948, Beleške i osvrti, *Astron. i meteorol. Saopštenja, Astronomska
 Opservatorija Beograd*, **6**, 45 – 54

Ševarlić, Branislav M.: 1948, Trideset godina Астрономије у Совјетском
 savezu, *Nauka i priroda*, **2**, 46 – 53

Ševarlić, Branislav M.: 1948, Sihote – Alinski meteorit, *Nauka i priroda*, **2**, 67

Ševarlić, Branislav M.: 1948, О рушилачком дејству метеоритских удара, *Nauka
 i priroda*, **2**, 67 – 68

Ševarlić, Branislav M.: 1948, О стабилности материје зодиајачке светлости, *Nauka
 i priroda*, **2**, 68 – 69

Ševarlić, Branislav M.: 1948, Prilog izučavanju zakonitosti planetских
 растојања, *Nauka i priroda*, **2**, 69

Ševarlić, Branislav M.: 1948, О промени боје Марсових „mora“, *Nauka i
 priroda*, **9**, 54 – 55

Ševarlić, Branislav M.: 1948, Rezultati novijih istraživanja kometских spektara,
Nauka i priroda, **10**, 54

Ševarlić, Branislav M.: 1948, Najnovije pretpostavke o poreklu kometa, *Nauka
 i priroda*, **10**, 54 – 55

Ševarlić, Branislav M.: 1948, О могућности „zarobljavanja“ у Неbesкој
 механици, *Nauka i priroda*, **9**, 55

Перељман, Ј. И. (преводица Б. М. Шеварлић): 1949, Занимљива
 математика, Просвета, Београд, 199 стр.

Шеварлић, Б. М.: 1949, Зашто и како треба предавати астрономију у
 средњој школи, Савремена школа

Шеварлић, Б. М.: 1949, О практичном раду у средњошколској настави
 астрономије, Настава математике и физике у средњој школи, **3-4**, 261 – 287

Ševarlić, B. M.: 1950, Réductions des observation méridiennes par la formule de Mayer transformée pour les latitudes voisines de 45°, *Bull. Obs. Astron. Belgrade, Vol. VI, 1-2*, 10 – 12

Ševarlić, B., Brkić, Z.: 1950, Observations photographiques de petites planètes faites au réfracteur de 200 mm, *Bull. Obs. Astron. Belgrade, Vol. VII*, 12 – 14

Brkić, Z., Ševarlić, B. M.: 1950, Le service méridien et de l'heure, *Bull. Obs. Astron. Belgrade, Vol. XIV, 1*, 2

Brkić, Z. M., Ševarlić, B. M., Đurković, P. M.: 1950, Observations méridiennes faites à l'instrument de passage (de 100 mm) du Service de l'heure en premier trimestre 1949, *Bull. Obs. Astron. Belgrade, Vol. XIV, 1*, 3 – 4

Brkić, Z. M., Đurković, P. M., Ševarlić, B. M.: 1950, Observations à la lunette zénithale (de 110 mm) du Service de latitude de l'Observatoire en premier trimestre 1949, *Bull. Obs. Astron. Belgrade, Vol. XIV, 1*, 6 – 12

Brkić, Z. M., Ševarlić, B. M., Đurković, P. M.: 1950, Observations méridiennes faites à l'instrument de passage (de 100 mm) du Service de l'heure en deuxième trimestre 1949, *Bull. Obs. Astron. Belgrade, Vol. XIV, 2*, 25 – 26

Đurković, P. M., Brkić, Z. M., Ševarlić, B. M.: 1950, Observations à la lunette zénithale (de 110 mm) du Service de latitude de l'Observatoire en deuxième trimestre 1949, *Bull. Obs. Astron. Belgrade, Vol. XIV, 2*, 27 – 35

Ševarlić, B. M.: 1950, Observations des occultations aux mois janvier – juin 1949, *Bull. Obs. Astron. Belgrade, Vol. XIV, 2*, 36 – 37

Đurković, P. M., Brkić, Z. M., Ševarlić, B. M.: 1950, Observations des occultations aux mois janvier – juin 1949, *Bull. Obs. Astron. Belgrade, Vol. XIV, 2*, 36 – 37

Brkić, Z. M., Ševarlić, B. M., Đurković, P. M.: 1950, Observations méridiennes faites à l'instrument de passage (de 100 mm) du Service de l'heure en troisième trimestre 1949, *Bull. Obs. Astron. Belgrade, Vol. XIV, 3*, 43 – 44

Đurković, P. M., Brkić, Z. M., Ševarlić, B. M.: 1950, Observations à la lunette zénithale (de 100 mm) du Service de latitude de l'Observatoire en troisième trimestre 1949, *Bull. Obs. Astron. Belgrade, Vol. XIV, 3*, 45 – 51

Brkić, Z. M., Ševarlić, B. M., Đurković, P. M.: 1950, Observations méridiennes faites à l'instrument de passage (de 100 mm) du Service de l'heure en quatrième trimestre 1949, *Bull. Obs. Astron. Belgrade, Vol. XIV, 4*, 57

Brkić, Z. M., Đurković, P. M., Ševarlić, B. M.: 1950, Observations à la lunette zénithale (de 100 mm) du Service de latitude de l'Observatoire en quatrième trimestre 1949, *Bull. Obs. Astron. Belgrade, Vol. XIV, 4*, 58 – 62

Ševarlić, B. M.: 1950, Observations des occultations aux mois juillet – décembre 1949, *Bull. Obs. Astron. Belgrade, Vol. XIV, 4*, 63

Ševarlić, B. M.: 1950, Observations de l'éclipse de Lune du 7 octobre 1949, *Bull. Obs. Astron. Belgrade, Vol. XIV, 4*, 66 – 67

Ševarlić, B. M.: 1950, O praktičnim primenama Astronomije, *Nauka i priroda*, **1**, 7 – 21

Ševarlić, B. M., Brkić, Z. M.: 1950, Lična odstupanja pri posmatranju meridijanskih prolaza zvezda, *Astron. i meteorol. saopštenja, Astronomska Opservatorija Beograd*, **7**, 1 – 19

Ševarlić, B. M.: 1950, Potpuno pomračenje meseca od 7. Oktobra 1949. godine, *Astron. i meteorol. saopštenja, Astronomska Opservatorija Beograd*, **7**, 48 – 50

Ševarlić, B. M.: 1950, O posmatranim kometama u 1948. godini, *Astron. i meteorol. saopštenja, Astronomska Opservatorija Beograd*, **7**, 51 – 59

Ševarlić, B. M.: 1950, O kometama, *Nauka i priroda*, **5**, 255 – 266

Ševarlić, B. M.: 1950, Najnoviji uspesi u Astronomiji, *Nauka i priroda*, **9**, 598 – 603

Ševarlić, B. M.: 1950, O posmatranim kometama u 1948. godini, *Nauka i priroda*, **10**, 634 – 640

Š., B. M.: 1950, Beleške i osvrti, *Astron. i meteorol. saopštenja, Astronomska Opservatorija Beograd*, **7**, 62, 64

Ševarlić, B. M.: 1950, Metodika predavanja astronomije u srednjoj školi od Nabokova (analiza), *Savremena škola*

Brkić, Z. M., Đurković, P. M., Ševarlić, B. M.: 1951, Observations méridiennes faites à l'instrument de passage (de 100 mm) du Service de l'heure en premier trimestre 1950, *Bull. Obs. Astron. Belgrade, Vol. XV*, **1**, 1

Brkić, Z. M., Đurković, P. M., Ševarlić, B. M.: 1951, Observations à la lunette zénithale (de 100 mm) du Service de latitude de l'Observatoire en premier trimestre 1950, *Bull. Obs. Astron. Belgrade, Vol. XV*, **1**, 2 – 6

Brkić, Z. M., Ševarlić, B. M.: 1951, Observations à la lunette zénithale (de 100 mm) du Service de latitude de l'Observatoire en deuxième trimestre 1950, *Bull. Obs. Astron. Belgrade, Vol. XV*, **2**, 12 – 19

Brkić, Z. M., Đurković, P. M., Ševarlić, B. M.: 1951, Observations méridiennes faites à l'instrument de passage (de 100 mm) du Service de l'heure en troisième trimestre 1950, *Bull. Obs. Astron. Belgrade, Vol. XV*, **3**, 27 – 28

Đurković, P. M., Ševarlić, B. M.: 1951, Observations à la lunette zénithale (de 100 mm) du Service de latitude de l'Observatoire en troisième trimestre 1950, *Bull. Obs. Astron. Belgrade, Vol. XV*, **3**, 28 – 33

Brkić, Z. M., Ševarlić, B. M.: 1951, Observations méridiennes faites à l'instrument de passage (de 100 mm) du Service de l'heure au quatrième trimestre 1950, *Bull. Obs. Astron. Belgrade, Vol. XV*, **4**, 39

Brkić, Z. M., Ševarlić, B. M.: 1951, Observations à la lunette zénithale (de 110 mm) du Service de latitude de l'Observatoire au quatrième trimestre 1950, *Bull. Obs. Astron. Belgrade, Vol. XV*, **4**, 40 – 42

Ševarlić, B. M., Brkić, Z. M.: 1951, Observations faites avec l'instrument universel, *Bull. Obs. Astron. Belgrade, Vol. XV*, **4**, 42 – 45

Ševarlić, B. M.: 1951, Observations de l'éclipse total de Lune du 26 septembre 1950, *Bull. Obs. Astron. Belgrade, Vol. XV*, **4**, 48 – 49

Đurković, P. M., Ševarlić, B. M., Brkić, Z. M.: 1951, Određivanje geografske širine Astronomske opservatorije u Beogradu 1947, Publ. *Obs. Astron. Belgrade*, **4**, 107

Ševarlić, B. M.: 1951, Međunarodna služba promena geografskih širina, *Godišnjak našeg neba za god. 1952*. 188 – 194

A. Danžon: 1951, O promenljivosti Zemljinog obrtanja (prevodilac B. M. Ševarlić), *Nauka i priroda*, **1**, 10 – 14

Ševarlić, B., Brkić, Z.: 1952, Observations photographiques de petites planètes faites au réfracteur de 160 mm, *Bull. Obs. Astron. Belgrade, Vol. VIII -XIII*, 8 – 10

Ševarlić, B., Brkić, Z.: 1952, Observations photographiques de la comète Whipple – Fedtke 1942G au réfracteur de 200 mm, *Bull. Obs. Astron. Belgrade, Vol. VIII -XIII*, 12

Protitch, M.B., Ševarlić, B. M.: 1952, Activité des tache solaires au cours de l'année 1943, *Bull. Obs. Astron. Belgrade, Vol. VIII -XIII*, 14 – 19

Protitch, M.B., Ševarlić, B. M.: 1952, Activité des tache solaires au cours de l'année 1944, *Bull. Obs. Astron. Belgrade, Vol. VIII -XIII*, 21 – 24

Brkić, Z. M., Ševarlić, B. M.: 1952, Observations méridiennes faites à l'instrument de passage (de 100 mm) du Service de l'heure au cours de l'année 1945, *Bull. Obs. Astron. Belgrade, Vol. VIII -XIII*, 27 – 28

Ševarlić, B. M.: 1952, Observations de l'éclipse total de Lune du 19 décembre 1945, *Bull. Obs. Astron. Belgrade, Vol. VIII -XIII*, 29 – 30

Brkić, Z. M., Ševarlić, B. M., Đurković, P. M.: 1952, Observations méridiennes faites à la lunette méridienne (de 100 mm) du Service de l'heure au cours de l'année 1946, *Bull. Obs. Astron. Belgrade, Vol. VIII -XIII*, 39 – 40

Brkić, Z. M., Đurković, P. M., Ševarlić, B. M.: 1952, Observations méridiennes faites à la lunette méridienne (de 100 mm) du Service de l'heure au cours de l'année 1947, *Bull. Obs. Astron. Belgrade, Vol. VIII -XIII*, 58

Brkić, Z., Mitić, Lj., Šaletić, D., Ševarlić, B.: 1952, Observations à la lunette zénithale (de 100 mm) du Service de latitude de l'Observatoire, *Bull. Obs. Astron. Belgrade, Vol. XVI*, **1 – 4**, 10 – 28

Цветков, К. А., Полак, И. Ф. (превод са руског Б. М. Шеварлић): 1952, Сферна и општа астрономија, *Научна књига*, Београд, 360 стр.

С.Н. Блажко (превод са руског Б. М. Шеварлић): 1952, Практична астрономија, *Научна књига*, Београд, 12 + 326 стр.

Шеварлић, Б. М.: 1952, Како је човек измерио време, *Народна књига*, Београд, 71 стр.

Mitić, Lj., Petrović, Z., Ševarlić, B.: 1953, Observations à la lunette zénithale (de 110 mm) du Service de latitude de l'Observatoire, faites au cours deux premiers trimestres de 1952, *Bull. Obs. Astron. Belgrade, Vol. XVII*, **1 – 2**, 2 – 16

Petrović, Z., Ševarlić, B.: 1953, Observations à la lunette zénithale (de 100 mm) du Service de latitude de l'Observatoire, faites au cours deux derniers trimestres de 1952, *Bull. Obs. Astron. Belgrade, Vol. XVII*, **3 – 4**, 36 – 48

Petrović, Z., Šaletić, D., Ševarlić, B., Vojčić, R.: 1953, Observations à la lunette zénithale (de 100 mm) du Service de latitude de l'Observatoire, faites au

cours des deux premiers trimestres de 1953, *Bull. Obs. Astron. Belgrade, Vol. XVIII, 1 – 2*, 7 – 14

Ševarlić, B. M., Atanasijević, I.: 1953, O potrebi obnavljanja nastave astronomije u srednjoj školi i mogućnostima njena unapređivanja, *Nastava matematike i fizike u srednjoj školi, 3*, 133 – 137

Ševarlić, Branislav M.: 1953, Pariska opservatorija, njena istorijska uloga i savremeni značaj, *Nauka i priroda, 9*, 404 – 412

Ševarlić, B. M.: 1953, Promena geografske širine, *Godišnjak našeg neba za 1954 godinu, SANU, Beograd, XVIII*, 163 – 165

Š., B. M.: 1953, Pomeranje Zemljinih polova i savremene težnje u njegovu izučavanju, *Vasiona, 1*, 28

Brkić, Z., Mitić, Lj., Ševarlić, B.: 1954, Déterminations de l'heure faites à la lunette méridienne (de 100 mm) en 1951, *Bull. Obs. Astron. Belgrade, Vol. XIX, 1, 2 – 3*

Petrović, Z., Šaletić, D., Ševarlić, B., Vojčić, R.: 1954, Observations à la lunette zénithale (de 110 mm) du Service de latitude de l'Observatoire, faites au cours des deux derniers trimestres de 1953, *Bull. Obs. Astron. Belgrade, Vol. XIX, 1, 3 – 15*

Ševarlić, B. M., Vojčić, R.: 1954, Déterminations de la latitude de l'Observatoire à l'aide d'un astrolabe à prisme, *Bull. Obs. Astron. Belgrade, Vol. XIX, 1, 56 – 58*

Ševarlić, B. M.: 1954, Astrofizička opservatorija u Medonu, *Vasiona, 2*, 42 – 46

Ševarlić, Branislav M.: 1954, Promena geografskih širina i pomeranje Zemljinih polova, *Nauka i priroda, 8*, 325 – 332

Ševarlić, B. M.: 1954, Planeta Zemlja, *Kolarčev narodni univerzitet br. 52, Kolarčev narodni univerzitet, Beograd*, 56 str.

Ševarlić, B. M.: 1954, Postanak i razvoj Zemlje, *Kolarčev narodni univerzitet br. 58, Kolarčev narodni univerzitet, Beograd*, 51 str.

Petrović, Z., Ševarlić, B., Teleki, G.: 1955, Observations à la lunette zénithale (de 110 mm) du Service de latitude de l'Observatoire, *Bull. Obs. Astron. Belgrade, Vol. XIX, 3, 3 – 4*

Petrović, Z., Šaletić, D., Ševarlić, B., Vojčić, R.: 1955, Observations à la lunette zénithale (de 110 mm) du Service de latitude de l'Observatoire, faites au cours des deux premiers trimestres de 1954, *Bull. Obs. Astron. Belgrade, Vol. XIX, 2, 4 – 8*

Ševarlić, B. M.: 1955, Ocultations d'étoiles par la Lune observée à l'Observatoire de Beograd en 1954, *Bull. Obs. Astron. Belgrade, Vol. XIX, 3, 9 – 10*

Ševarlić, B. M.: 1955, Promena geografskih širina, *Godišnjak našeg neba za 1956 godinu, SANU, Beograd, XX*, 145 – 148

Ševarlić, B. M.: 1956, Ocultations d'étoiles par la Lune observée à l'Observatoire de Beograd en 1955, *Bull. Obs. Astron. Belgrade, Vol. XX, 1 – 2, 4*

Ševarlić, B., Teleki, G., Milovanović, V.: 1956, Observations à la lunette zénithale (de 110 mm) du Service de latitude de l'Observatoire, *Bull. Obs. Astron. Belgrade, Vol. XX, 1 – 2, 7*

Ševarlić, B. M., Milovanović, V.: 1956, Examen des erreurs à longue période et accidentales du cercle horizontal de l'instrument universel Bamberg No. 79732, *Bull. Obs. Astron. Belgrade, Vol. XX, 1 – 2, 16 – 20*

Ševarlić, B. M., Milovanović, V.: 1956, Observations à la lunette zénithale (de 110 mm) du Service de latitude de l'Observatoire, *Bull. Obs. Astron. Belgrade, Vol. XX, 3 – 4, 4*

Ševarlić, B. M., Protić, M.: 1956, Logaritamske i numeričke tablice na četiri decimalna mesta, *Nolit, Beograd, 166 str.*

Ševarlić, B. M.: 1956, Problem promena astronomskih širina, *Zbornik Građevinskog fakulteta, Sv. II, 199 – 230*

Milovanović, V., Ševarlić, B. M., Teleki, G.: 1957, Observations à la lunette zénithale (de 110 mm) du Service de latitude de l'Observatoire, *Bull. Obs. Astron. Belgrade, Vol. XXI, 1 – 2, 3*

Ševarlić, B. M.: 1957, Sur le problème de la variation des latitudes et du mouvement de pôles instantané de rotation à la surface de la Terre avec un avant-propos et un supplément à la bibliographie par N. Stoyko, *Publ. Obs. Astron. Beograd, 5, VI + 120 str.*

Ševarlić, B. M.: 1957, Nova velika astrofizička opservatorija u Gornjoj Provansi, *Vasiona, 4, 105 – 107*

Ševarlić, B. M.: 1957, Od Galilejevog durbina do velikih refraktora devetnaestog stoleća, *Institut „Ruđer Bošković“*

Ševarlić, B. M.: 1957, Od velikih refraktora devetnaestog stoleća do radio-teleskopa, *Institut „Ruđer Bošković“, 201 – 218*

Ševarlić, B. M.: 1957, Od gnomona do Galilejevog durbina, *Almanah „Bošković“, Zagreb, 201 – 218*

Ševarlić, B. M.: 1958, Astronomija, *Tehnička enciklopedija, Leksikografski zavod, Zagreb, Tom 1, 437 – 451*

Ševarlić, B. M.: 1958, Astronomski instrumenti, *Tehnička enciklopedija, Leksikografski zavod, Zagreb, Tom 1, 451 – 456*

Ševarlić, B., Teleki, G., Milovanović, V.: 1958, Observations à la lunette zénithale (de 110 mm) du Service de latitude de l'Observatoire, *Bull. Obs. Astron. Belgrade, Vol. XXI, 3 – 4, 3 – 4*

Ševarlić, B., Teleki, G., Šaletić, D., Milovanović, V.: 1958, Observations à la lunette zénithale (de 110 mm) du Service de latitude de l'Observatoire, *Bull. Obs. Astron. Belgrade, Vol. XXIII, 1 – 2, 2 – 3*

Ševarlić, B.: 1958, Sur les parallaxes moyennes des étoiles service de latitude, *Bull. Obs. Astron. Belgrade, Vol. XXIII, 1 – 2, 10 – 16*

Ševarlić, B. M.: 1958, Ispitivanje horizontalnog kruga Wild-ovog preciznog teodolita (habilitacioni rad), *Zbornik Građevinskog fakulteta, Sv. I, 7 – 31*

Ševarlić, B. M.: 1959, Jedna metoda za računanje polhodije iz opažanja samo na jednoj stanici, *Zbornik radova Geodetskog instituta Univerziteta u Beogradu*, Tom 2, 79 – 81

Ševarlić, B. M.: 1959, Tamna kosmička materija i značaj njena izučavanja, *Vasiona*, 2, 29 – 31

Ševarlić, B., Teleki, G.: 1959, Observations à la lunette zénithale (de 110 mm) du Service de latitude de l'Observatoire, *Bull. Obs. Astron. Belgrade*, Vol. XXII, 1 – 2, 2

Ševarlić, B., Teleki, G., Šaletić, D.: 1959, Observations à la lunette zénithale (de 110 mm) du Service de latitude de l'Observatoire, *Bull. Obs. Astron. Belgrade*, Vol. XXII, 3 – 4, 3

Ševarlić, B. M.: 1959, Oculations d'étoiles par la Lune observée à l'Observatoire de Beograd en 1957, *Bull. Obs. Astron. Belgrade*, Vol. XXII, 3 – 4, 4

Ševarlić, B. M., Teleki, G.: 1959, L'amélioration de la latitude moyenne de l'Observatoire déterminée en 1947, *Bull. Obs. Astron. Belgrade*, Vol. XXII, 3 – 4, 5 – 19

Ševarlić, B., Teleki, G.: 1959, Observations à la lunette zénithale (de 110 mm) du Service de latitude de l'Observatoire, *Bull. Obs. Astron. Belgrade*, Vol. XXIII, 3 – 4, 2

Ševarlić, B. M.: 1959, Harmonijska analiza opažanih promena geografske širine Beograda od 1949.0 – 1957.0, *Zbornik Geodetskog instituta*, Beograd, 2, 27 – 47

Ševarlić, B., Teleki, G., Petrović, Z., Djokić, M.: 1960, Observations à la lunette zénithale (de 110 mm) du Service de latitude de l'Observatoire, *Bull. Obs. Astron. Belgrade*, Vol. XXIV, 1 – 2, 2 – 3

Ševarlić, B., Teleki, G., Petrović, Z., Djokić, M.: 1960, Observations à la lunette zénithale (de 110 mm) du Service de latitude de l'Observatoire, *Bull. Obs. Astron. Belgrade*, Vol. XXIV, 3 – 4, 6

Ševarlić, B., Teleki, G.: 1960, Le project d'un nouveau programme pour le Service de latitude de l'Observatoire, *Bull. Obs. Astron. Belgrade*, Vol. XXIV, 3 – 4, 19 – 27

Ševarlić, B., Teleki, G.: 1960, Le programme de détermination de déclinaisons des 36 étoiles à la lunette zénithale, *Bull. Obs. Astron. Belgrade*, Vol. XXIV, 3 – 4, 27 – 30

Ševarlić, B. M.: 1960, La détermination de la constante d'aberration des variations observées de la latitude de l'Observatoire de Beograd, *Bull. Obs. Astron. Belgrade*, Vol. XXIV, 3 – 4, 32 – 34

Ševarlić, B. M.: 1960, Ispitivanje uticaja zenitske refrakcije na promenu geografske širine Beograda, *Zbornik Geodetskog instituta*, Beograd, 3, 54 – 66

Ševarlić, B. M.: 1960, Uticaj brzine i pravca vetra na promene geografske širine, *Zbornik Geodetskog instituta*, Beograd, 3, 66 – 81

Ševarlić, B. M.: 1960, Promene geografske širine Astronomske opservatorije u Beogradu od 1949.0 – 1957.0, *Publ. Obs. Astron. Belgrade*, 8, 218 str.

Ševarlić, B. M.: 1961, Jedno putovanje kroz Sunčevu državu, *Radnički univerzitet astronomije*, Rad, Beograd, 45 str.

Ševarlić, B. M.: 1961, Prilog ispitivanju promena geografske širine Beograda, *Publ. Obs. Astron. Belgrade*, **9**, 154 str.

Ševarlić, B. M.: 1961, Jedna metoda za određivanje koordinata Zemljinog rotacionog pola iz posmatranja samo na jednoj stanici, *Zbornik Geodetskog instituta*, Beograd, **4**, 96 str.

Ševarlić, B. M.: 1962, Položaj nebeskog tela, *Građevinska knjiga*, Beograd, 266 str.

Шеварлић, Б. М., Бркић, З. М.: 1963, Геодеска астрономија, Књига I, (универзитетски уџбеник), *Грађевинска књига*, Београд

Teleki, G., Ševarlić, B. M.: 1963, La comparaison de l'ancien et du nouveau programme du Service de latitude de l'Observatoire d'après les observations simultaées faites en 1960, *Bull. Obs. Astron. Belgrade*, Vol. XXV, **3**, 73 – 86

Шеварлић, Б. М.: 1967, О практичном раду у настави астрономије, *Савремена школа*, Београд

Шеварлић, Б. М.: 1967, Путеви сазнања о Вациони, *Младо поколење*, Београд, 179 стр.

Ševarlić, B. M.: 1968, Služba promena geografske širine na Astronomskoj opservatoriji u Beogradu, njeni radovi i njene perspektive, *Publ. Obs. Astron. Belgrade*, **12**, 63 – 72

Ševarlić, B. M., Teleki, G.: 1968, Promene geografske širine Astronomске opservatorije u Beogradu od 1957.0 do 1961.0, *Publ. Obs. Astron. Belgrade*, **12**, 234 – 299

Teleki, G., Ševarlić, B. M.: 1968, Upoređenje starog i novog programa službe širine Beogradske opservatorije na osnovi izvršenih paralelnih posmatranja u toku 1960. god., *Publ. Obs. Astron. Belgrade*, **12**, 349 – 352

Ševarlić, B. M.: 1968, Prvi radovi iz fundamentalne astrometrije na Beogradskoj opservatoriji, *Publ. Obs. Astron. Belgrade*, **14**, 11 – 18

Воронцов-Вељаминов, Б. А. (превод са руског и редакција Б. М. Шеварлић и С. Сацаков): 1969, Астрономија за III разред гимназије природно-математичког смера, *Завод за издавање уџбеника СР Србије*, Београд, 167 стр.

Друго издање: 1970

Треће издање: 1972

Четврто издање: 1973

Пето издање: 1974

Teleki, G., Ševarlić, B. M.: 1971, On the determination of anomalous refraction out astrometrical measurements in the zenith zone, *Publ. Dep. Astron., Faculty of Sciences, Belgrade*, **3**, 5 – 16

Шеварлић, Б. М., Бркић, З. М.: 1971, ОПШТА АСТРОНОМИЈА, основи класичних астрономских дисциплина, *Савремена администрација*, Београд, VIII + 399 стр.

Друго издање: 1981, *Научна књига*, Београд

Ševarlić, B. M., Teleki, G.: 1972, On the determination of anomalous refraction out astrometrical measurements in the zenith zone, 48 Symp. IAU, „Rotation of the Earth“, Morioka, 1971, *D. Reidel Publ. Co.*, Dodrecht, **XXII**, 145

Шеварлић, Б. М., Саџаков, С.: 1972, *Астрономски атлас за ученике основне и средњих школа, Завод за уџбенике и наставна средства Србије*, Београд, 124 стр.

Шеварлић, Б. М.: 1973, Титан који космички мисли, *Политика*, 17. II, **LXII**, 21 325

Шеварлић, Б. М.: 1974, Положај астрономије међу природним наукама и наставни програми данас, *Зборник радова Симпозијума „Марксизам – математика и природне науке“*, Београд

Вукичевић-Карабин, М., Саџаков, С., Шеварлић, Б. М.: 1974, Астрономија за IV разред гимназије природно-математичког смера, *Завод за уџбенике и наставна средства Србије*, Београд, 195 стр.

Друго издање: 1975

Треће издање: 1977

Шеварлић, Б. М.: 1974, Како су измерене даљине небеских тела, „*Велике епохе у развоју астрономије*“, *Коларчев народни универзитет*, Београд, 65 – 87

Ševarlić, B. M.: 1975, Nastava astronomije u srednjim školama SR Srbije, *Publ. Obs. Astron. Belgrade*, **20**, 226 – 227

Ševarlić, B. M.: 1975, Izveštaj o radu Instituta za astronomiju Prirodno-matematičkog fakulteta u Beogradu u 1971, 1972 i 1973. god., *Publ. Obs. Astron. Belgrade*, **20**, 235 – 253

Ševarlić, B. M.: 1975, Izveštaj radne grupe za teorijska istraživanja u astronomiji, *Publ. Obs. Astron. Belgrade*, **20**, 297 – 298

Vasiona, Zemlja i vreme: 1978, (prevodioci B. M. Ševarlić, F. Mesinger i D. Stefanović), *Jugoslavija*, Београд, 112 стр.

Ševarlić, B. M.: 1978, Šta su neastronomi otkrili u astronomiji (I deo), *Vasiona*, **2**, 38

Ševarlić, B. M.: 1978, Šta su neastronomi otkrili u astronomiji (II deo), *Vasiona*, **3 – 4**, 69

Ševarlić, B. M.: 1978, Greške i zablude profesionalnih astronoma, *Dijalektika*, *XIII god*, **4**, 41 – 50

Ševarlić, B. M.: 1978, Fundamental astrometry – a look through the past, *Publ. Dep. Astron., Faculty of Sciences, Belgrade*, **7**, 7 – 31

Ševarlić, B. M., Teleki, G., Szádeczky-Kardoss, G.: 1978, Bibliography of the Catalogues of Star Positions, *Publ. Dep. Astron., Faculty of Sciences, Belgrade*, **7**, 69 – 272

Ševarlić, B. M.: 1979, Milankovićeva astronomska otkrića, *Vasiona*, **4**, 101 – 111

Ševarlić, B. M.: 1979, In memoriam: Dr Zaharije M. Brkić, *Vasiona*, **1**, 30

Ševarlić, B. M.: 1979, Obituary, Prof. Dr Zaharije M. Brkić, *Publ. Dep. Astron., Faculty of Sciences, Belgrade*, **9**, 5 – 6

- Ševarlić, B. M.: 1979, Recherches historiques I: Fautes et égarements des astronomes, *Publ. Obs. Astron. Belgrade*, **26**, 79
- Ševarlić, B. M.: 1979, An uniform system of designation of Catalogues and surveys of star positions, *Modern Astrometry, Inst. of Astron.*, Vienna, 483
- Ševarlić, B. M.: 1980, Nesigurna prvenstva u astronomskim otkrićima, *Dijalektika, XV god*, **1 - 2**, 93 – 105
- Ševarlić, B. M.: 1980, Prikaz univerzitetskog udžbenika Milutina Milankovića „Istorija astronomske nauke od njenih prvih početaka do 1727. g.“, *Vasiona*, **4**, 85
- Ševarlić, B. M.: 1980, Prikaz univerzitetskog udžbenika Milutina Milankovića „Osnove Nebeske mehanike“, *Vasiona*, **4**, 86
- Шеварлић, Б.М.: 1980, Астрономија за IV разред средње школе, *Научна књига*, Београд, 167 стр.
- Ševarlić, B. M.: 1981, Šta su astronomi otkrili u drugim naukama (I deo), *Vasiona*, **1**, 6
- Ševarlić, B. M.: 1981, Šta su astronomi otkrili u drugim naukama (II deo), *Vasiona*, **2 – 3**, 42
- Ševarlić, B. M.: 1981, Prikaz univerzitetskog udžbenika Jovana Lazovića „Osnovi teorije kretanja Zemljinih veštačkih satelita“, *Vasiona*, **1**, 18
- Ševarlić, B. M.: 1981, Prikaz univerzitetskog udžbenika Jovana Simovljevića „Osnove teorijske astronomije“, *Vasiona*, **1**, 70
- Ševarlić, B. M.: 1981, Les priorités douteuses des découvertes astronomiques, Zbornik radova IV Nacionalne konferencije jugoslovenskih astronoma, Sarajevo, 1979, *Publikacije Astronomske opservatorije u Sarajevu, Vol. 1*, **1**, 29
- Земља, Илустрована енциклопедија: 1982, (преводиоци Б.М. Шеварлић и др.), *Вук Караџић*, Београд, 269 стр.
- Ševarlić, B. M.: 1982, The application of photography to astronomy, *Publ. Obs. Astron. Belgrade*, **29**, 15 – 32
- Ševarlić, B. M., Teleki, G., Knežević, Z.: 1982, Bibliography of the photographic catalogues of star positions, *Publ. Obs. Astron. Belgrade*, **29**, 71 – 97
- Ševarlić, B. M., Teleki, G., Knežević, Z.: 1982, Bibliography of stellar atlases, maps and charts, *Publ. Obs. Astron. Belgrade*, **29**, 99 – 124
- Ševarlić, B. M.: 1982, On the application of photography to astronomy, Proc. of the V Nat. Conf. of Yug. Astronomers, Budva – Bečići, 1980, *Hvar Observ. Bull. Supplement, Vol. 6, Suppl. 1*, 107
- Ševarlić, B. M., Teleki, G.: 1982, Epitome fundamentorum astronomiae III, Catalogues of stellar parallaxes, proper motions and radial velocities, Proc. of the V Nat. Conf. of Yug. Astronomers, Budva – Bečići, 1980, *Hvar Observ. Bull. Supplement, Vol. 6, Suppl. 1*, 123 – 125
- Ševarlić, B. M., Ivanišević, G.: 1982, A sketch of a serbo-croatian astronomical terminology, Proc. of the V Nat. Conf. of Yug. Astronomers, Budva – Bečići, 1980, *Hvar Observ. Bull. Supplement, Vol. 6, Suppl. 1*, 127 – 128

Ševarlić, B. M.: 1982, The actual state of the teaching of astronomy in the world, Proc. of the V Nat. Conf. of Yug. Astronomers, Budva – Bečići, 1980, *Hvar Observ. Bull. Supplement, Vol. 6, Suppl. 1*, 143 – 144

Ševarlić, B. M.: 1983, Kratak istorijat izučavanja Galaksije (I deo), *Vasiona*, **2** – **3**, 43

Ševarlić, B. M.: 1983, Kratak istorijat izučavanja Galaksije (II deo), *Vasiona*, **4**, 65

Ševarlić, B. M.: 1985, Kratak istorijat izučavanja Sunca u svetu i kod nas, *Vasiona*, **1**, 9

Ševarlić, B. M.: 1985, Pregled radio-astronomskih istraživanja od njenih prvih početaka do danas, Zbornik radova VII Nacionalne konferencije jugoslovenskih astronoma, Beograd, 9 – 11. V 1984, *Publ. Astron. društva „Ruđer Bošković“*, Beograd, **4**, 157 – 159

Ševarlić, B. M.: 1986, Kratak istorijat izučavanja Sunca, (*Dvadeset prvi vek*) *XXI*, **3**, 4 – 7

Ševarlić, B. M.: 1986, Prikaz univerzitetskog udžbenika Dragutina Đurovića „Matematička obrada astronomskih posmatranja“, *Vasiona*, **4**, 86

Ševarlić, B. M.: 1986, Istorija astronomske nauke od Njutnova doba do naših dana, *Prirodno matematički fakultet Univerziteta u Beogradu, Jugoslovenski zavod za produktivnost rada i informacione sisteme*, Beograd, 194 str.

Ševarlić, B. M.: 1987, Dr Đorđe Teleki, *Bull. Obs. Astron. Belgrade*, **137**, 1

Ševarlić, B. M.: 1987, Sećanje na Đorđa Telekija, *Vasiona*, **2**, 35

Ševarlić, B. M.: 1988, Kratka zgodovina astronomije, 2. del, Od Newtona do današnjih dni, *Društvo matematikov, fizikov in astronomov*, Ljubljana, 194 str.

Teleki, G., Ševarlić, B. M.: 1990, Bibliography of catalogues and papers on parallaxes, *Publ. Obs. Astron. Belgrade*, **40**, 79

Teleki, G., Ševarlić, B. M.: 1990, Bibliography of catalogues and papers on proper motions, *Publ. Obs. Astron. Belgrade*, **40**, 129

Teleki, G., Ševarlić, B. M.: 1990, Bibliography of catalogues and papers on radial velocities, *Publ. Obs. Astron. Belgrade*, **40**, 239

Ševarlić, B. M.: 1996, Neka od sećanja prof. Ševarlića na svog prvog darovitog i plemenitog asistenta V. Milovanovića, *Vasiona*, **3**, 59

Сацаков, С., Шеварлић, Б.М., Јовановић, Б.Д.: 1997, *Астрономски атлас, 2. знатно допуњено и проширено издање, Завод за уџбенике и наставна средства*, Београд, 131 стр.

Шеварлић, Б.М.: 1997, *Моје интимне успомене, Београд*, 157 стр.

Захвалница

Захвалност дугујемо породици професора Бранислава Шеварлића која нам је омогућила увид у документа, фотографије и све што је везано за професоров живот и рад, као и предусретљивост у разговорима о њему.

Овај рад је урађен у оквиру пројекта III44022 код Министарства за просвету, науку и технолошки развој Републике Србије.

Литература

- Архива Астрономске опсерваторије у Београду
 Sadžakov, S., Jovanović, B.: 1999, *Serb. Astron. J.*, **159**, 93 – 104
 Ševarlić, B. M.: 1957, *Publ. Obs. Astron. Beograd*, **5**
 Ševarlić, B. M.: 1960, *Publ. Obs. Astron. Belgrade*, **8**
 Ševarlić, B. M.: 1961, *Publ. Obs. Astron. Belgrade*, **9**
 Ševarlić, B., Teleki, G. (eds): 1978, *Publ. Dep. Astron., Faculty of Sciences, Belgrade*, **7**
 Ševarlić, B. M.: 1986, *Istorija astronomske nauke od Njutnova doba do naših dana, Prirodno matematički fakultet Univerziteta u Beogradu, Jugoslovenski zavod za produktivnost rada i informacione sisteme*, Beograd
 Teleki, G., Ševarlić, B. (eds): 1982, *Publ. Obs. Astron. Belgrade*, **29**
 Teleki, G., Ševarlić, B. (eds): 1990, *Publ. Obs. Astron. Belgrade*, **40**
 Шеварлић, Б. М., Бркић, З. М.: 1971, ОПШТА АСТРОНОМИЈА, основи класичних астрономских дисциплина, *Савремена администрација*, Београд
 Шеварлић, Б. М., Сацаков, С.: 1972, Астрономски атлас за ученике основне и средњих школа, *Завод за уџбенике и наставна средства Србије*, Београд

BRANISLAV ŠEVARLIĆ – LIFE AND WORK

Professor Dr Branislav Ševarlić was born in Belgrade in 1914 in a teacher's family. In 1937 he joined Belgrade Astronomical Observatory as "astronomical observer". As scientist he developed his activity at the Belgrade Observatory during 35 years until 1972, as a full time or part time employee. He was one of the founders of some Scientific Groups, developing them to the level that they were accepted in the corresponding international Services. His activity comprised the Time Service, minor planets observations, star catalogues compilation and founding of the Latitude Service, which in 1956 was included in the International Polar Motion Service. In 1948 he started to give lectures on Geodetic Positional Astronomy at the Faculty of Civil Engineering of the Belgrade University as reader, than senior lecturer, assistant professor and full professor. In 1964 he was engaged as full professor of Astronomy at the Faculty of Sciences of Belgrade University. He retired in 1980, but continued his activity in teaching and research both at the Faculty of Sciences and Belgrade Observatory.